

Het huis van Bernarda Alba

Federico García Lorca

Het huis van Bernarda Alba

drama van vrouwen in de dorpen van Spanje

Personen

Bernarda, 60 jaar

María Josefa (moeder van Bernarda), 80 jaar

Angustias (dochter van Bernarda), 39 jaar

Magdalena (dochter van Bernarda), 30 jaar

Amelia (dochter van Bernarda), 27 jaar

Martirio (dochter van Bernarda), 24 jaar

Adela (dochter van Bernarda), 20 jaar

Poncia (huishoudster), 60 jaar

Meid, 50 jaar

Prudencia, 50 jaar

Bedelares, vier vrouwen en een meisje, vrouwen in de rouw*

De dichter wijst er op dat deze drie bedrijven bedoeld zijn als fotografische documentaire.

Vertaling en bewerking in opdracht van het Nationale Toneel, regie Johan Doesburg
Première 27 januari 2001

© 1936, Federico García Lorca
© 2000, vertaling en bewerking Sophie Kassies

- * deze personages zijn in de bewerking geschrapt
de scène-indeling van de bedrijven is om praktische redenen toegevoegd

EERSTE BEDRIJF

*Zeer witte kamer binnen in het huis van Bernarda. Dikke muren. Boogdeuren met jute gordijnen, afgewerkt met kwastjes en stroken. Rieten stoelen. Schilderijen met onwaarschijnlijke landschappen met nimfen en koningen uit legenden. Het is zomer. Een grote schaduwrijke stilte strekt zich uit over het toneel. Bij het opgaan van het doek is het toneel leeg. Er is klokgelui te horen.
(De Meid komt op)*

scène 1

Stem *vanuit de kast Bernarda!*

Poncia Bernarda, de schoonste, de fatsoenlijkste, de hoogste. Tiranniseert iedereen om haar heen. Ze is in staat om bovenop je hart te gaan zitten en te kijken hoe je een jaar lang sterft zonder dat die kouwe glimlach van haar vervloekte gezicht gaat.
Ik vervloek haar! Dertig jaar haar lakens wassen, dertig jaar haar restjes eten, nachten waken als ze hoest, hele dagen door de spleet kijken om de burenen te bespieden en haar alles te vertellen, een leven zonder geheimen voor elkaar, en toch: ik vervloek haar! Dat ze steken in d'r ogen krijgt als gloeiende spijkers!
Maar ik ben een brave hond. Ik blaf als ze het zegt en ik bijt in de kuiten van de bedelaars als ze me ophitst, mijn zonen werken op haar land en ze zijn allebei al getrouwd, maar op een dag ben ik het zat!

Stem *van binnen Bernarda!*

Poncia Dan sluit ik me met haar op in een kamer en spuug ik een jaar lang op haar: hier Bernarda, voor dit, voor dat, voor nog wat. Tot ze erbij ligt als een platgetrapte hagedis. Dat is ze, zij en d'r hele familie.

Ik ben natuurlijk blij dat ik niet in haar schoenen sta. Ze blijft zitten met vijf vrouwen, vijf lelijke dochters. Behalve Angustias, de oudste, dochter van haar eerste man, die geld heeft, de rest: veel geborduurde kant, veel linnen hemden, maar brood en druiven is alles wat ze erven.

Meid Ik wou dat ik het had.

Poncia Wij hebben onze handen en een gat in de grond.

Meid De enige grond die ze voor ons overlaten.

Stem *vanuit de kast* Bernarda!

Meid Ik word gek van dat gebeier. Ja, ja, kom maar op met je gejammer! Kom maar op met je kist met z'n vergulde randen en zijden lappen! Je eindigt net als ik! Weg ben je. Voor eeuwig weg uit dit huis met z'n gewreven vloeren, vaste kasten, piëdestallen, stalen bedden, waar ik het bloed in m'n handen werk.

Loop naar de hel, Antonio María Benavides, stijf in je lakense pak en je hoge laarzen. Loop naar de hel!

Onder mijn rokken zitten achter je staldeur – dat kun je nou mooi vergeten! Moge God hem vergeven en dat hij nog vele jaren op ons wachten mag.

Poncia Ze zijn al meer dan twee uur aan het jammeren. Uit alle dorpen zijn pastoors gekomen. De kerk is prachtig. Ik hou ervan hoe onze pastoor zingt. In het Pater Noster ging zijn stem hoger, hoger, hoger als een kruik die volloopt met water. Natuurlijk, hij haalde het op het laatst niet, maar wat een genot om naar hem te luisteren. Al is er niemand meer zoals de vroegere koster, Tronchapinos. Hij zong in de mis voor mijn moeder – God hebbe haar ziel. De muren dreunden ervan en als hij amen zei was het alsof er een wolf de kerk in was gekomen.
ze doet hem na
Aaaamen!
ze begint te hoesten.

Meid Je helpt je keel naar God

Poncia Ik heb al zoveel naar God geholpen.

scène 2

Bernarda verschijnt met haar vijf dochters. Bernarda leunt op een stok.

Meid *breekt uit in geschreeuw*
Ach Antonio María Benavides, nooit zul je meer deze muren zien, nooit meer het brood eten van dit huis! Van iedereen die voor je werkt, heb ik het meest van je gehouden. *zich de haren uittrekkend* En ik moet leven nu jij er niet meer bent? En ik moet leven?

Bernarda *tegen de meid*
Stilte!

Meid *huilend*
Bernarda!

Bernarda Minder geschreeuw en meer werk. Ga weg. Je kent je plaats niet.
de meid gaat snikkend weg
De armen zijn net beesten. Alsof ze uit ander hout gesneden zijn.
Magdalena, huil niet. Als je wilt huilen kruip je onder je bed. Heb je me gehoord?

Angustias Pepe el Romano was er.

Bernarda Vrouwen hebben in de kerk niet naar een andere man te kijken dan naar de priester en naar hem alleen omdat hij rokken draagt. Wie omkijkt zoekt de warmte van een mannenbroek..

Meid *met gedempte stem*
Ouwe drooggekookte teef.

Poncia *binnensmonds*
Kronkelt van de mannenkoorts.

Bernarda Hoor je ze niet roddelen in hun spelonken, over alles wat ze hebben gezien?

Poncia Je hebt niets te klagen. Het hele dorp is gekomen.

Bernarda Om mij en mijn familie onder te dompelen in het zweet van hun ondergoed en het venijn van hun tongen.

Amelia Moeder, praat niet zo!

Bernarda Zo moet je wel praten in dit vervloekte dorp.
Dorp zonder rivier, dorp van putten.
Waar je het water altijd drinkt met de angst dat het vergiftigd is.

bonst met haar stok op de grond
Geloofd zij God.

Allen *zich bekruisend*
In eeuwigheid geloofd en geprezen.

Bernarda Rust in vrede met de heilige metgezellen aan je hoofdeinde.

Allen Rust in vrede!

Bernarda Met de aartsengel Michael
en zijn rechtvaardige zwaard.

Allen Rust in vrede!

Bernarda Met de sleutel die alles opent
en de hand die alles sluit

Allen Rust in vrede!

- Bernarda Met de gelukzaligen
en de lichtjes van het veld
- Allen Rust in vrede!
- Bernarda Met onze heilige naastenliefde
en de zielen van het land en van de zee
- Allen Rust in vrede!
- Bernarda Schenk Uw dienaar Antonio María Benavides rust en verleen
hem de kroon van Uw heilige glorie
- Allen Amen
- Bernarda *gaat staan en zingt*
Requiem aeternam dona eis, Domine
- Allen *staand en op gregoriaanse wijze zingend*
Et lux perpetua luceat eis.
- Bernarda *tegen Magdalena, die begint te huilen*
Afgelopen!
bonst met haar stok
- Geef me een waaier.
- Adela Alstublieft.
geeft haar een ronde waaier met rode en groene bloemen
- Bernarda *de waaier op de grond smijtend*
Is dat een waaier die je een weduwe geeft? Geef me een
zwarte en leer de rouw voor je vader te respecteren.
- Martirio Neemt u de mijne.

Bernarda En jij?

Martirio Ik heb het niet warm.

Bernarda Zoek een andere, je zult hem nodig hebben. In de acht jaren van rouw hoort in dit huis de wind van de straat niet binnen te komen. Denk maar dat we de ramen en deuren hebben dichtgemetseld. Zo ging het in het huis van mijn vader en in het huis van mijn grootvader. Intussen kunnen jullie beginnen jullie uitzet te borduren. Ik heb twintig rol linnen in de kist. Daarvan kunnen jullie lakens knippen. Magdalena kan ze borduren.

Magdalena Het is mij om het even.

Adela *scherp* Als je ze niet wil borduren, dan maar zonder borduursel. Dan zullen die van jou des te beter uitkomen.

Magdalena De mijne net zo min als die van jullie. Ik weet dat ik niet zal trouwen. Ik ga liever zakken sjouwen in de molen. Alles liever dan dag na dag in deze sombere kamer op een stoel te zitten.

Bernarda Zo is het nu eenmaal voor vrouwen.

Magdalena Naar de hel met vrouwen.

Bernarda Hier gebeurt wat ik zeg. Nu kun je niet meer bij je vader aankloppen. Naald en draad voor de vrouwen. Zweep en muilezel voor de mannen. Zo is het voor mensen van gegoede familie.
Adela af.

Stem Bernarda, laat me eruit!

Bernarda *luid*
Laat haar er nu uit!
de meid komt op.

- Meid Ik kon haar bijna niet houden. Ze mag dan tachtig jaar zijn, je moeder is sterk als een eik.
- Bernarda Ze heeft het niet van een vreemde. Mijn grootmoeder was net zo.
- Meid Toen de stoet vertrok moest ik haar mond dichthouden met een lege zak, omdat ze je wilde roepen. Dat je haar tenminste afwaswater en hondenvlees moest brengen. Want dat geef je haar, zegt ze.
- Martirio Ze heeft kwaad in de zin.
- Bernarda Laat haar maar uitrazen op de binnenplaats.
- Meid Ze heeft haar ringen en de amethisten oorhangers uit het kistje tevoorschijn gehaald, ze omgedaan en ze heeft me verteld dat ze wil trouwen.
de dochters lachen.
- Bernarda Ga met haar mee en pas op dat ze niet bij de put komt.
- Meid Je hoeft niet bang te zijn dat ze erin springt.
- Bernarda Dat is het niet. Daar kunnen de buurvrouwen haar zien uit het raam.
de meid gaat af
- Martirio Wij gaan ons verkleeden.
- Bernarda Goed.
Adela komt binnen
Waar is Angustias?
- Adela *boosaardig*
Ik heb haar voor de kier van de poort zien staan. De mannen waren net weggegaan.

- Bernarda En jij? Wat deed jij dan bij de poort?
- Adela Ik ging kijken of de kippen gelegd hadden.
- Bernarda Maar de mannen waren al weg, zeg je!
- Adela *insinuerend*
Er stond nog een groepje buiten.
- Bernarda *woedend*
Angustias! Angustias!
- Angustias *komt binnen*
Zegt u het maar?
- Bernarda Waar keek jij naar? Naar wie?
- Angustias Naar niemand!
- Bernarda Is het fatsoenlijk voor een vrouw van jouw stand om naar een man te vissen op de dag dat haar vader begraven wordt? Geef antwoord! Naar wie keek je?
stilte.
- Angustias Ik...
- Bernarda Jij!
- Angustias Naar niemand!
- Bernarda *komt naar voren met de stok*
Achterbaks en o zo zoetsappig ben je!
slaat haar

Poncia *komt aanhollen*
Bernarda, kalm aan!
houdt haar vast
Angustias huilt

Bernarda Er uit allemaal!
ze gaan af

scène 3

- Poncia Ze besepte niet wat ze deed, wat natuurlijk kwalijk is. Het verbaasde me al dat ik haar zag wegglijpen naar de binnenplaats. Daarna stond ze achter een raam te luisteren naar het gesprek van de mannen. Niet om aan te horen, zoals gewoonlijk.
- Bernarda Daarvoor komen ze op begrafenis! *nieuwsgierig*
Waar hadden ze het over?
- Poncia Over Paca la Roseta. Gisteravond hebben ze haar man aan een krib vastgebonden en haar hebben ze achterop een paard meegenomen naar de olijfberg.
- Bernarda En zij?
- Poncia Zij vond het wel best. Ze zeggen dat ze erbij liep met haar borsten uit haar jurk, en dat Maximiliano haar vasthield alsof hij gitaar speelde. Een verschrikking!
- Bernarda En wat is er gebeurd?
- Poncia Wat er gebeuren moest. Ze kwamen terug toen het bijna licht was. Paca met losse haren en een bloemenkrans op haar hoofd.
- Bernarda Zij is de enige slechte vrouw van het dorp.
- Poncia Omdat ze niet van hier is. Ze komt van ver. En die met haar mee waren ook. De mannen van hier zijn niet in staat tot zoiets.
- Bernarda Nee, maar ze willen het graag zien en er over kletsen. Ze likken hun vingers erbij af.
- Poncia Ze vertelden nog veel meer.

- Bernarda *met een zekere vrees rondkijkend*
Wat dan?
- Poncia Ik schaam me ervoor om het te vertellen
- Bernarda En mijn dochter heeft het gehoord?
- Poncia Natuurlijk!
- Bernarda Die lijkt op haar tantes; bleek en glibberig en schaapachtig kijken bij de mooie praatjes van de eerste de beste kwal. Wat een lijdensweg, wat een gevecht! Alleen om te zorgen dat ze zich fatsoenlijk gedragen en niet als zigeuners tekeer gaan.
- Poncia Het is gewoon dat je dochters oud genoeg zijn om op eigen benen te staan. Ze maken het je echt niet moeilijk. Angustias moet al een eind in de dertig zijn.
- Bernarda Negen en dertig, om precies te zijn.
- Poncia Stel je voor. En ze heeft nog nooit een vrijer gehad...
- Bernarda *woedend*
Nee, d'r heeft er niet één een vrijer gehad, en die hebben ze niet nodig ook. Ze kunnen zich heel goed redden.
- Poncia Ik wou je niet beledigen.
- Bernarda Honderd mijl in de omtrek is er niemand die ook maar bij hen in de buurt komt. De mannen van hier zijn niet van hun stand. Wil je soms dat ik ze aan een of andere boer weggeef?
- Poncia Je had naar een ander dorp moeten gaan.
- Bernarda Welja, om ze te verkopen!

- Poncia Nee, Bernarda. Voor de verandering... Ergens anders zouden zij natuurlijk de armoedzaaiers zijn.
- Bernarda Hou je venijnige mond!
- Poncia Met jou valt niet te praten. Kunnen wij op elkaar rekenen of niet?
- Bernarda Nee. Jij werkt voor mij, ik betaal je. Meer niet!
- Meid *komt op*
Don Arturo is er om de erfenis te regelen
- Bernarda Vooruit.
tegen de meid
Ga jij de binnenplaats witten.
tegen Poncia
En jij bergt alle kleren van de dode in de grote kist.
- Poncia We zouden een paar dingen weg kunnen geven...
- Bernarda Niets. Nog geen knoop. Nog niet de zakdoek waarmee we zijn gezicht bedekt hebben.

scène 4

Amelia en Martirio komen binnen.

Amelia Heb je je medicijn genomen?

Martirio Waar het ook goed voor mag wezen

Amelia Maar je hebt het ingenomen.

Martirio Ik doe de dingen zonder erin te geloven, als een uurwerk

Amelia Sinds de nieuwe dokter er is ben je veel opgewekter.

Martirio Ik voel me hetzelfde.

Amelia Heb je het gemerkt? Ida was niet bij de begrafenis.

Martirio Ik wist het wel. Haar verloofde laat haar nog geen stap op straat zetten. Vroeger was ze vrolijk; nu doet ze niet eens meer poeder op haar gezicht.

Amelia Je weet niet meer of je beter wel of geen verloofde kan hebben.

Martirio 't Is één pot nat.

Amelia Het is allemaal de schuld van dat geroddel dat ons het leven onmogelijk maakt. Ida zal een moeilijke tijd gehad hebben.

Martirio Ze is bang voor onze moeder. Dat is de enige die het verhaal van haar vader kent, en hoe hij aan z'n land is gekomen. Altijd als ze komt zit ze haar steken onder water te geven over die geschiedenis. Haar vader heeft in Cuba de man van zijn eerste vrouw vermoord om met haar te kunnen trouwen. Later heeft hij haar hier in de steek gelaten en is er met een ander vandoor gegaan, die een dochter had. Toen heeft hij met dat meisje, de moeder van Ida, een verhouding gehad en hij is met haar getrouwd nadat zijn tweede vrouw krankzinnig gestorven was.

Amelia Waarom zit die smeerlap niet in de gevangenis?

Martirio Omdat mannen elkaar de hand boven het hoofd houden als het om dit soort dingen gaat en niemand ze durft te verraden.

Amelia Maar Ida kan er niets aan doen.

Martirio Nee, maar de dingen herhalen zich. Ik zie dat alles een verschrikkelijke herhaling is. En zij ondergaat hetzelfde lot als haar moeder en grootmoeder, allebei de vrouw van de man die haar verwekt heeft.

Amelia Dat is afschuwelijk!

Martirio Het is beter om nooit naar een man te kijken. Als klein meisje was ik al bang voor ze. Ik zag ze op het erf: de ossen inspannen, de zakken met tarwe sjouwen, schreeuwen, stampen. Ik was altijd bang om groot te worden uit angst dat ik ineens in hun armen zou liggen. God heeft me zwak en lelijk gemaakt en ze voor altijd van mij verwijderd.

Amelia Dat moet je niet zeggen! Enrique Humanes zat achter je aan en hij mocht je graag.

Martirio Verzinsels! Ik heb een keer in mijn hemd voor het raam gestaan tot het licht werd, omdat hij mij door de dochter van zijn knecht had laten weten dat hij zou komen, maar hij kwam niet. Het waren maar praatjes. Daarna is hij met een ander getrouwd die meer bezat dan ik.

Amelia En als de duivel zo lelijk!

Martirio Wat kan hun de lelijkheid schelen? Wat hun interesseert is het land, de ossen en een onderdanige teef die ze te eten geeft.

Amelia Tsja!

Magdalena komt binnen

Magdalena Wat doen jullie?

Martirio O, niks

Amelia En jij?

Magdalena Ik heb door de kamers gehold. Om een beetje te lopen. De geborduurde schilderijen van grootmoeder te bekijken. Het wollen hondje en de neger in gevecht met de leeuw, die we zo mooi vonden toen we klein waren. Dat was een veel vrolijker tijd. Een bruiloft duurde tien dagen en er werd niet zoveel kwaad gesproken. Tegenwoordig is er meer sjiek. De bruiden dragen een witte sluier zoals in de stad, er wordt wijn uit flessen gedronken, maar wij rotten weg om wat de mensen zullen zeggen.

Martirio God weet wat er toen allemaal gebeurde!

Amelia Je veter is los.

Magdalena Nou en?

Amelia Je breekt je nek!

Magdalena En wat dan nog!

Martirio Wat doet Adela?

Magdalena Ah! Ze heeft haar groene jurk aan getrokken, die gemaakt was voor haar verjaarsfeest. Toen is ze naar de stal gegaan en riep: 'Kippetjes, kippetjes, kijk e's naar me!' Ik moest lachen.

Amelia Als moeder haar had gezien!

Magdalena Het arme kind! Ze is jong en heeft nog dromen. Ik zou er wat voor geven om haar gelukkig te zien!

Stilte. Angustias loopt het toneel over met een paar doeken in de hand.

Magdalena *veelbetekenend*
Weten jullie het al...?
op Angustias doelend

Amelia Nee.

Magdalena Kom op!

Martirio Ik weet niet waar je het over hebt...!

Magdalena Jullie twee weten het beter dan ik, altijd met de koppen bij elkaar, als twee schapen, maar zonder ooit iets tegen wie dan ook los te laten. Van Pepe el Romano!

Martirio Ah!

- Magdalena *doet haar na*
Ah! Het hele dorp heeft het er al over. Pepe el Romano wil met Angustias trouwen. Vannacht was hij rond het huis aan het zwerven en ik denk dat hij binnenkort zijn aanzoek zal doen.
- Martirio Daar ben ik blij om! Het is een goeie man.
- Amelia Ik ook. Angustias heeft een goed karakter.
- Magdalena Jullie zijn geen van tweeën blij.
- Martirio Magdalena! Mens!
- Magdalena Als het hem om haar persoon te doen was, om Angustias als vrouw, dan zou ik blij zijn. Maar het gaat hem om het geld. Al is Angustias onze zus, hier zijn we onder ons en we zien allemaal dat ze oud is, ziekelijk, en dat ze altijd het minste te bieden heeft gehad van ons allemaal. Want als ze er met twintig al uitzag als een verzuurde wijnstok, hoe zou het dan nu zijn, nu ze veertig is!
- Martirio Praat niet zo! Het geluk overkomt degene die het het minst verwacht.
- Amelia Uiteindelijk heeft ze gelijk! Angustias heeft het geld van haar vader, ze is de enige rijke van de familie. Daarom komen ze voor haar, nu onze vader dood is en de erfenis verdeeld gaat worden.
- Magdalena Pepe is vijftwintig en de mooiste jongen in de wijde omtrek. Het zou normaal zijn als hij op jou zou vallen, Amelia, of onze Adela met haar twintig jaren, en niet dat hij het treurigste van de familie uitzoekt – een vrouw die door haar neus praat, zoals haar vader.
- Martirio Misschien vindt hij dat leuk.

Magdalena Die schijnheiligheid van jou – ik kan er niet tegen.

Martirio God bewaar ons!

Adela komt op.

Magdalena Zijn de kippen al op je uitgekeken?

Adela Wat wou je dan dat ik doe?

Amelia Als onze moeder je ziet, sleurt ze je aan je haren naar buiten.

Adela Ik verheugde me zo op die jurk. Ik wilde hem aan doen als we meloenen gingen eten bij de watermolen. Ik zou de mooiste geweest zijn.

Martirio Het is een schitterende jurk!

Adela En hij staat me zo goed. Het is de beste die Magdalena ooit gemaakt heeft.

Magdalena En de kippen, wat zeiden die?

Adela Ik heb wat vlooiën van ze gekregen en die hebben mijn benen opgevreten.

ze lachen.

Martirio Je zou hem zwart kunnen verven.

Magdalena Het beste wat ze kan doen is hem aan Angustias geven voor haar huwelijk met Pepe el Romano.

Adela *met ingehouden emotie*
Maar Pepe el Romano...

Amelia Heb je het niet gehoord?

Adela Nee.

Magdalena Dan weet je het nu.

Adela Maar dat kan niet!

Magdalena Met geld kan alles!

Adela Daarom ging ze na de begrafenis voor de poort staan kijken...
stilte.
Die man is in staat...

Magdalena Hij is tot alles in staat.

stilte.

Martirio Wat denk je, Adela?

Adela Deze rouw had voor mij niet op een slechter moment kunnen komen.

Magdalena Je went er wel aan.

Adela *barst woedend in huilen uit*
Nee, ik zal er niet aan wennen! Ik wil niet opgesloten zitten. Ik wil niet dat mijn vlees wordt zoals dat van jullie! Ik wil niet in deze kamers mijn kleur verliezen. Morgen doe ik mijn groene jurk aan en ga ik de straat op.
Ik wil naar buiten!

de meid komt op.

Magdalena *gebiedend.*
Adela!

Meid Stakker! Wat heeft ze om haar vader getreurd!
ze gaat af.

Martirio Hou je mond!

Amelia We zitten allemaal in hetzelfde schuitje.

Adela kalmeert.

Magdalena Bijna had de meid je gehoord.

Meid *tevoorschijn komend*
Pepe el Romano komt de straat ingelopen.

Amelia, Martirio en Magdalena hollen haastig weg.

Magdalena We gaan naar hem kijken!

ze gaan snel af.

Meid *tegen Adela*
Ga jij niet?

Adela Het kan me niet schelen.

Meid Hij gaat zo de hoek om, dan kan je hem uit jouw kamer beter
zien.
de meid gaat af.

*Adela blijft op het toneel. Ze aarzelt. Na een ogenblik gaat ook
zij snel naar haar kamer. Bernarda en Poncia komen op.*

scène 5

Bernarda Vervloekte erfenis!

Poncia Wat is er veel geld voor Angustias!

Bernarda Ja.

Poncia En voor de anderen flink wat minder.

Bernarda Dat heb je me nu al drie keer gezegd en ik heb je niet tegengesproken. Flink wat minder, veel minder. Ik herinner het me niet meer.

Angustias komt op met een zwaar opgemaakt gezicht

Bernarda Angustias!

Angustias Moeder.

Bernarda Waar haal jij het lef vandaan om je gezicht te poederen? Waar haal jij het lef vandaan je gezicht te wassen op de dag dat je vader begraven wordt?

Angustias Hij was mijn vader niet. Mijn vader is lang geleden gestorven. Bent u dat vergeten?

Bernarda Je hebt meer te danken aan de vader van je zusters, dan aan de jouwe. Dankzij hem is je fortuin gemaakt.

Angustias Dat moeten we nog maar zien!

Bernarda Al was het maar uit fatsoen! Uit respect.

Angustias Moeder, laat u mij naar buiten gaan.

Bernarda Naar buiten? Als ik dat poeder van je gezicht heb gehaald.
Achterbaks kreng! Het evenbeeld van je tantes ben je!
haalt hardhandig de make up weg met haar zakdoek.
En nu wegwezen!

Poncia Bernarda, bemoei je toch niet overal mee!

Bernarda Mijn moeder mag dan gek zijn, ik heb ze alle vijf goed op een rijtje en ik weet precies wat ik doe.

iedereen komt binnen

Magdalena Wat is er aan de hand?

Bernarda Niets.

Magdalena *tegen Angustias*
Als jullie ruzie hebben over de erfenis: jij bent de rijkste, je mag alles hebben.

Angustias Hou je praatjes maar voor je.

Bernarda *slaat met de stok op de grond*
Denk maar niet dat jullie mij de baas zijn! Ik heb het voor het zeggen, over mijn zaken en die van jullie, tot ik hier gestrekt naar buiten ga.

er zijn wat kreten te horen. María Josefa, Bernarda's moeder, komt het toneel op, zeer oud, uitgedost met bloemen op haar hoofd en op haar borst.

María Josefa Bernarda, waar is mijn omslagdoek? Jullie krijgen niets van mij. Mijn ringen niet, mijn jurk van zwarte moiré niet. niemand van jullie gaat trouwen. Niemand! Bernarda, geef me mijn parelketting!

- Bernarda *tegen de meid*
Waarom hebben jullie haar binnen gelaten?
- Meid *trillend*
Ze is me ontglipt.
- María
Josefa Ik ben ontsnapt. Want ik wil trouwen met een mooie man die
aan zee woont. De mannen hier slaan op de vlucht voor
vrouwen.
- Bernarda Houdt uw mond, moeder.
- María
Josefa Nee, ik hou mijn mond niet. Ik wil niet toekijken hoe deze
oude vrijsters hunkeren naar een man en hun hart laten
uitdrogen. Ik wil terug naar mijn dorp. Bernarda, ik wil een
man om mee te trouwen en samen de klokken mee te luiden.
- Bernarda Sluit haar op!
- María
Josefa Laat me gaan, Bernarda!
- de meid grijpt María Josefa vast.*
- Bernarda Help haar!
met z'n allen sleuren ze de oude vrouw mee
- María
Josefa Ik wil hier weg! Bernarda! Ik wil trouwen aan zee, trouwen
aan zee!

DOEK (snel)

TWEEDE BEDRIJF

Witte kamer binnen in het huis van Bernarda. De deuren links komen uit op de slaapkamers. Bernarda's dochters zitten op lage stoelen en naaien. Magdalena borduurt. Poncia is bij hen.

scène 1

Angustias Ik heb al het derde laken geknipt.

Martirio Dat krijgt Amelia.

Magdalena Angustias, moet ik er ook de initialen van Pepe op zetten?

Angustias *droog*
Nee.

Magdalena *luid*
Adela, kom je niet?

Amelia Ze zal wel naar bed gegaan zijn.

Poncia Ze heeft iets. Ik vind haar rusteloos, trillerig, schrikachtig, alsof ze een hagedisje tussen haar borsten heeft.

Martirio Ze heeft hetzelfde als wij allemaal.

Magdalena Allemaal behalve Angustias.

Angustias Met mij gaat het goed en wie het niet bevalt die stikt er maar in.

Magdalena Jouw beste kanten zijn beslist altijd je figuur en je fijngevoeligheid geweest.

- Angustias Nog even en ik ben gelukkig weg uit deze hel.
- Magdalena Misschien wel niet.
- Martirio Hou hiermee op!
- Angustias Trouwens, geld legt meer gewicht in de schaal dan een paar mooie ogen.
- Magdalena Het gaat m'n ene oor in, m'n andere uit.
- Amelia *tegen Poncia*
Doe de deur van de binnenplaats open. Misschien krijgen we een beetje frisse lucht binnen.
Poncia doet het
- Martirio Vannacht kon ik niet slapen van de hitte.
- Amelia Ik ook niet!
- Magdalena Ik ben opgestaan om af te koelen. Er hing een zwarte onweerswolk en er zijn zelfs een paar druppels gevallen.
- Poncia Het was één uur en er kwam vuur uit de grond. Ik ben ook opgestaan. Angustias was nog met Pepe bij het raam.
- Magdalena *ironisch*
Zo laat? Hoe laat is hij weggegaan?
- Angustias Magdalena, waarom vraag je dat als je hem gezien hebt?
- Amelia Hij is om iets van half twee weggegaan.
- Angustias Ja. Hoe weet jij dat?

- Amelia Ik hoorde hem hoesten en ik hoorde zijn merrie lopen.
- Poncia Maar ik heb hem toch om een uur of vier horen wegrijden.
- Angustias Dan was hij het niet.
- Poncia Ik weet het zeker.
- Martirio Ik dacht het ook.
- Magdalena Heel vreemd!
- Poncia Hé, Angustias, wat zei hij tegen je, de eerste keer dat hij bij je raam stond?
- Angustias Niks. Wat moest 'ie zeggen? Koetjes, kalfjes.
- Martirio Het is toch werkelijk te gek voor woorden. Twee mensen – kennen elkaar niet. Ineens ontmoeten ze elkaar door de tralies van het raam en ze zijn al verloofd ook.
- Angustias Wat is daar zo gek aan?
- Amelia Ik zou er de riedels van krijgen.
- Angustias Nee, want als een man aan een raam komt, weet hij al van deze en gene die hier e's wat opvangt en daar e's wat laat vallen, dat hij het jawoord gaat krijgen.
- Martirio Goed, maar hij zal het je toch moeten vragen.
- Angustias Natuurlijk.
- Amelia *nieuwsgierig*
En hoe heeft hij jou gevraagd?

- Angustias Nou, gewoon. ‘Je weet al dat ik op jou uit ben, ik heb een goeie, degelijke vrouw nodig, en dat ben jij als je ermee instemt.
- Amelia Ik word verlegen van dat soort dingen.
- Angustias Ik ook, maar het moet toch gebeuren.
- Poncia En zei hij nog meer?
- Angustias Ja, hij praatte de hele tijd.
- Martirio En jij?
- Angustias Ik had het niet gekund. Mijn hart bonsde in mijn keel. Het was de eerste keer dat ik ’s nachts met een man alleen was.
- Magdalena En zo’n mooie man.
- Angustias Hij ziet er niet slecht uit!
- Poncia Zo gaat het tussen mensen met een beetje ontwikkeling, die weten hoe ze moeten praten, wat ze moeten zeggen, die de juiste gebaren maken.
De eerste keer dat mijn man, Evaristo el Colorín, aan mijn raam kwam... Ha, ha, ha!
- Amelia Wat gebeurde er?
- Poncia Het was heel donker. Ik zag hem naar me toe komen en nog voor hij er was zei hij ‘goedenavond’ tegen me. Ik zei ‘goedenavond’ tegen hem, en toen zeiden we meer dan een half uur niks. Het zweet gutste langs m’n lijf. Toen kwam Evaristo dichterbij, dichterbij alsof hij door de tralies heen wilde en zei met een hele zachte stem: ‘Kom eens hier, dat ik je kan voelen!’

ze lachen allemaal. Amelia staat haastig op en kijkt door de deur.

Amelia Ai, ik dacht dat moeder er aan kwam!

Magdalena Die zou ons te grazen nemen!

ze lachen door

Amelia Ssst! Straks hoort ze ons!

Poncia Daarna gedroeg hij zich goed. In plaats van zich op iets anders te storten fokte hij vinken tot zijn dood. Jullie zijn niet getrouwd, maar het is hoe dan ook goed om te weten dat een man na twee weken huwelijk het bed verwisselt voor de tafel, en daarna de tafel voor de kroeg. En de vrouw die zich daar niet bij neerlegt, kan in een hoek gaan zitten huilen tot ze wegtrot.

Amelia Jij legde je erbij neer.

Poncia Ik kon hem aan!

Martirio Is het waar dat je hem wel eens geslagen hebt?

Poncia Ja, en het had weinig gescheeld of ik had hem een oog uitgestoken.

Magdalena Zo zouden alle vrouwen moeten zijn.

Poncia Ik heb het van je moeder afgekeken. Op een keer, toen hij ik weet niet wat tegen me zei, heb ik al zijn vinken doodgeslagen met de deegroller.

ze lachen

Magdalena Adela, dit wil je niet missen!

Amelia Adela!

stilte

Magdalena Ik ga kijken!
gaat naar binnen

Poncia Dat kind is ziek!

Martirio Logisch, ze slaapt nauwelijks.

Poncia Wat doet ze dan?

Martirio Weet ik wat ze doet?

Poncia Jij zal het beter weten dan ik, jij slaapt aan de andere kant van haar muur.

Angustias Ze wordt opgevreten door jaloezie.

Amelia Je moet niet overdrijven.

Angustias Ik zie het in haar ogen. De blik van een krankzinnige.

Martirio Spreek niet over krankzinnigen. Dit is nu uitgerekend de plek waar dat woord niet mag worden uitgesproken.

Magdalena komt met Adela op.

Magdalena Heb je dan niet geslapen?

Adela Ik heb pijn in m'n lijf.

- Martirio *insinuerend*
Heb je vannacht niet goed geslapen?
- Adela Ja.
- Martirio Nou dan?
- Adela Laat me met rust! Of ik wel of niet slaap, bemoei je met je eigen zaken! Ik doe met mijn lichaam wat ik wil!
- Martirio Het is alleen uit belangstelling voor jou!
- Adela Belangstelling of bemoeizucht. Jullie waren toch aan het naaien? Ga door dan. Ik wou dat ik onzichtbaar was, dat ik door de kamers kon lopen zonder dat jullie me vroegen waar ik heen ging.
- Meid *komt binnen*
Bernarda roept jullie. De man met het kantwerk is er.
- ze gaan af. bij het weggaan kijkt Martirio Adela strak aan.*
- Adela Ik verbied je naar me te kijken! Als je wilt geef ik je m'n ogen – die mooier zijn dan de jouwe, en mijn schouders – dat je van die bochel van je af bent, maar kijk vóór je als ik langs loop.
- Martirio gaat.*

scène 2

- Poncia Adela, ze is je zus, en nog wel die, die het meeste van je houdt!!
- Adela Ze volgt me overal. Soms verschijnt ze in mijn kamer om te kijken of ik slaap. Ze verstikt me. En altijd: ‘Wat zonde van dat gezichtje! Wat zonde van dat lichaam, dat niemand zal krijgen!’ En zo is het niet! Mijn lichaam zal ik geven aan wie ik wil.
- Poncia Aan Pepe el Romano, hè?
- Adela *geschrokken*
Wat zeg je?
- Poncia Wat ik zeg, Adela!
- Adela Hou je mond!
- Poncia *luid*
Dacht je dat ik het niet heb gemerkt?
- Adela Praat zachtjes!
- Poncia Je moet die gedachten de kop indrukken!
- Adela Wat weet jij nou helemaal?
- Poncia Wij oude vrouwen zien door de muren heen. Waar ga jij ’s nachts naartoe als je uit je bed stapt?
- Adela Ik wou dat je blind was!

- Poncia Ik heb m'n hoofd en m'n handen vol met ogen als het hierom gaat. Hoe ik m'n hersens ook afpijnig, ik snap niet wat jij je voorstelt. Waarom ging jij bijna naakt, met het licht aan, voor het open raam staan toen Pepe langsliep, de tweede keer dat hij met je zus kwam praten?
- Adela Dat is niet waar!
- Poncia Gedraag je niet als een kleuter! Laat je zuster met rust! Als Pepe el Romano je bevalt, dan hou je je maar in.
Adela huilt.
Wie zegt bovendien dat je niet met hem kunt trouwen? Je zuster Angustias is ziekelijk. Die overleeft haar eerste bevalling niet. Ze is smal in de taille, oud. Ik heb verstand van zaken, ik zeg je: ze zal er in blijven. Dan zal Pepe doen wat alle weduwnaars uit deze streek doen: hij zal trouwen met de jongste, de mooiste, en dat ben jij. Koester die hoop of vergeet hem. Doe wat je wilt, maar ga niet in tegen Gods gebod.
- Adela Hou je mond!
- Poncia Ik hou mijn mond niet.
- Adela Bemoei je met je eigen zaken. Loopse teef! Vals wijf!
- Poncia Jouw schaduw moet ik zijn.
- Adela In plaats van het huis schoon te maken en te bidden voor de doden, zoek je als een ouwe zeug naar dingen onder de gordel om er bij te kunnen kwijlen.
- Poncia Ik waak, opdat de mensen niet spugen als ze langs deze deur komen
- Adela Wat een grote genegenheid voor mijn zus is er ineens in je gevaren!

Poncia Ik heb jullie geen van allen hoog, maar ik wil in een fatsoenlijk huis wonen. Ik wil niet op mijn oude dag bezoedeld worden.

Adela Je raad is nutteloos. Het is al te laat. Ik zou niet alleen jou, een dienstmeid, onder de voet lopen, maar zelfs mijn moeder – als ik dit vuur maar kan blussen, dat langs mijn benen likt en in mijn mond brandt. Wat kun je van mij zeggen? Dat ik me opsluit in mijn kamer en de deur niet opendoe? Dat ik niet slaap? Ik ben slimmer dan jij! Laat maar eens zien of je de haas met blote handen vangen kan.

Poncia Daag me niet uit, Adela, daag me niet uit! Want ik kan mijn stem verheffen en vuren ontsteken en de klokken laten luiden.

Adela Al zet je het erf vol met geel bengaals vuur. Wat gebeuren moet, gebeurt. Dat kan niemand tegenhouden.

Poncia Zoveel hou jij van die man!

Adela Zoveel. Als ik in zijn ogen kijk, lijkt het alsof ik langzaam zijn bloed opdrink.

Poncia Ik kan het niet aanhoren.

Adela Je zal wel moeten. Ik ben bang voor je geweest, maar ik ben nu sterker dan jij.

Angustias komt binnen.

Angustias Altijd aan het ruziemaken!

Poncia Logisch, zij staat er op dat ik met deze hitte naar de winkel ga om ik weet niet wat voor haar te halen.

Angustias Heb je het flesje parfum voor me gekocht?

Poncia Het duurste. En het poeder. Ik heb het op de tafel in je kamer
gezet.

Angustias af.

Adela En mond dicht!

Poncia Dat zullen we wel zien.

scène 3

Martirio, Amelia en Magdalena komen binnen.

Magdalena *tegen Adela*

Heb je het kantwerk gezien?

Amelia Dat van Angustias voor haar bruidslakens is schitterend.

Adela *tegen Martirio, die wat kant bij zich heeft*

En dit?

Martirio Dat is voor mij. Voor een hemd.

Adela *sarcastisch*

Een beetje gevoel voor humor kan geen kwaad.

Martirio *insinuerend*

Ik doe het voor mezelf. Zodat ik ernaar kan kijken. Ik hoef me voor niemand op te doffen.

Poncia Niemand ziet iemand hier in hemd.

Martirio *insinuerend met een blik op Adela*

Nou, het komt voor. Ik ben dol op lingerie. Als ik rijk was, dan had ik alles van het fijnste linnen. Het is een van de weinige pleziertjes die ik nog heb.

Poncia Dit kant is snoezig voor babymutsjes en doopjurken. Ik kon het me nooit permitteren voor die van mij. Eens zien of Angustias het nu voor de hare gebruikt. Als zij eenmaal kleintjes gaat krijgen, zitten jullie dag en nacht te naaien.

Magdalena Ik peins er niet over. Geen steek.

Amelia En nog minder om op andermans kinderen te passen. Moet je zien hoe de buurvrouwen in het steegje zijn, hun leven opgeofferd aan een handvol apen.

- Poncia Die zijn er beter aan toe dan jullie. Daar hoor je tenminste lachen, en klappen vallen.
- Martirio Ga daar dan werken.
- Poncia Nee. Dit klooster is nu eenmaal het lot dat mij getroffen heeft.
in de verte klinken belletjes, als door verschillende muren heen.
- Magdalena Het zijn de mannen die weer aan het werk gaan.
- Poncia Het is drie uur geweest.
- Martirio Met die zon!
- Adela *gaat zitten*
Ach, kon ik ook maar het land op!
- Magdalena *gaat zitten*
Je hebt werkpaarden en je hebt luxepaarden.
- Martirio *gaat zitten*
Zo is het.
- Amelia *gaat zitten*
Ach.
- Poncia Nergens is zo'n vrolijkheid als op het land in deze tijd van het jaar. Gistermorgen zijn de maaiers aangekomen. Veertig of vijftig goeie kerels.
- Magdalena Waar komen ze vandaan dit jaar?

Poncia Van heel ver. Ze zijn uit de bergen gekomen. Vrolijk!
Bruinverbrand als bomen! Ze schreeuwen en smijten met stenen. Vannacht kwam er een vrouw in het dorp in een jurk met pailletten, die danste bij een accordeon. En vijftien mannen spraken met haar af dat zij mee zou gaan naar de olijfberg. Ik heb ze uit de verte gezien. Die de afspraak met haar maakte was een jongen met groene ogen, stevig als een jonge hengst.

Amelia Echt waar?

Adela Waarom zou dat niet waar zijn!

Poncia Jaren geleden kwam er ook eens zo'n vrouw. Toen heb ik zelf geld gegeven aan mijn oudste zoon zodat hij met haar mee kon gaan. Mannen hebben dat nodig.

Adela Een man wordt alles vergeven.

Amelia Er is geen grotere straf dan als vrouw geboren worden.

Magdalena Zelfs over je eigen ogen ben je niet de baas.

uit de verte klinkt gezang dat dichterbij komt.

Poncia Dat zijn ze. Ze hebben een paar prachtige liederen.

Amelia Nu gaan ze op weg om te maaien.

koor Ya salen los segadores
en busca de las espigas;
se llevan los corazones
de las muchachas que miran.

er zijn tamboerijnen en carrañacas te horen. pauze. allen luisteren in een van zon doortrokken stilte.

- Amelia En de hitte kan ze niet schelen!
- Martirio Al maaiden ze midden tussen de vlammen.
- Adela Ik wou dat ik maaier was, dan kon ik gaan en staan waar ik wilde. Dan kon ik vergeten wat ons opvreet.
- Martirio Wat moet jij dan vergeten?
- Adela Ieder van ons heeft zo zijn dingen.
- Martirio *diep*
Ieder van ons!
- Poncia Stil! Stil!
- koor *van ver weg*
Abrir puertas y ventanas
las que vivís en el pueblo;
el segador pide rosas
para adornar su sombrero.
- Poncia Wat een lied!
- Martirio *nostalgisch*
Abrir puertas y ventanas
las que vivís en el pueblo...
- Adela *hartstochtelijk*
... el segador pide rosas
para adornar su sombrero.
- het zingen verdwijnt in de verte*
- Poncia Nu gaan ze de hoek om.

Adela Laten we naar ze gaan kijken vanuit mijn raam.

Poncia Zorg dat je het op een klein kiertje zet, ze duwen het zo open
om te zien wie er staat te kijken.

*ze gaan met z'n drieën weg. Martirio blijft op de lage stoel
zitten met het hoofd in de handen.*

scène 4

- Amelia *dichterbij komend*
Wat is er met je?
- Martirio Ik heb last van de hitte.
- Amelia Is dat het enige?
- Martirio Ik wou dat het november was. Regenachtige dagen, ijzel – alles behalve deze eindeloze zomer.
- Amelia Hij gaat voorbij. En volgend jaar komt ie terug.
- Martirio Natuurlijk.
pauze.
Hoe laat ging jij slapen vannacht?
- Amelia Ik weet het niet. Ik slaap als een blok. Waarom?
- Martirio Nergens om, maar ik dacht dat ik mensen hoorde in de stal.
- Amelia Ja?
- Martirio Heel laat.
- Amelia En was je niet bang?
- Martirio Nee. Ik had het al eerder gehoord.
- Amelia We moeten het in de gaten houden. Of zouden het de knechten geweest zijn?
- Martirio De knechten komen om zes uur.
- Amelia Misschien een hengstige merrie.

Martirio *binnensmonds en vol bijbedoelingen*
Dat is het! Dat is het! Een hengstige merrie.

Amelia We moeten 't zeggen!

Martirio Nee, nee! Zeg maar niets. Misschien was het maar inbeelding.

Amelia Misschien.

pauze. Amelia maakt aanstalten om te gaan.

Martirio Amelia.

Amelia *in de deuropening*
Wat is er?

pauze.

Martirio Niks.

pauze.

Amelia Waarom roep je me?

pauze.

Martirio Het ontsnapte me. Het was eruit voor ik het wist.

pauze

Amelia Ga wat rusten.

scène 5

Angustias *komt woedend op, op een manier die contrasteert met de stiltes hiervoor*

Waar is het portret van Pepe dat ik onder mijn kussen had?
Wie van jullie heeft het?

Martirio Niemand.

Amelia Al was Pepe een Adonis van zilver, dan had ik het nog niet.

Poncia, Magdalena en Adela komen binnen.

Angustias Waar is het portret?

Adela Welk portret?

Angustias Eén van jullie heeft het voor me verstopt.

Magdalena Waar haal jij de schaamteloosheid vandaan om zoiets te zeggen?

Angustias Het was in mijn kamer en nu is het er niet meer.

Martirio Het is misschien om middernacht naar de stal gewandeld. Pepe houdt van wandelen in de maneschijn.

Angustias Zit me niet te stangen! Als hij komt zal ik het hem vertellen.

Poncia Doe dat maar niet, want het zal wel weer tevoorschijn komen.
zij kijkt naar Adela

Angustias Ik zou graag willen weten wie van jullie het heeft.

Adela *kijkt naar Martirio*
Iemand! Iedereen behalve ik.

- Martirio *insinuerend*
Vanzelfsprekend!
- Bernarda *komt op met haar stok*
Wat is dit voor herrie in mijn huis! En dat bij deze stilte, bij deze drukkende hitte. De buurvrouwen zullen met hun oor tegen de muur geplakt zitten.
- Angustias Ze hebben het portret van mijn verloofde van me afgepikt.
- Bernarda *razend*
Wie? Wie?
- Angustias Zij.
- Bernarda Wie van jullie?
stilte
Geef antwoord!
stilte. tegen Poncia
Doorzoek de kamers, kijk in de bedden. Dat komt ervan als je de teugels laat vieren. Maar het zal jullie heugen!
tegen Angustias
Weet je het zeker?
- Angustias Ja.
- Bernarda Heb je goed gezocht?
- Angustias Ja, moeder.

ze staan allen. pijnlijke stilte.
- Bernarda Aan het eind van mijn leven geven jullie mij het bitterste gif dat een moeder kan verdragen te drinken.
tegen Poncia
Al gevonden?

Poncia komt op

Poncia Hier is het.

Bernarda Waar heb je het gevonden?

Poncia Het lag...

Bernarda Zeg op. Je hoeft niet bang te zijn.

Poncia *bevreemd*
Tussen de lakens van Martirio's bed.

Bernarda *tegen Martirio*
Is dat waar?

Martirio Het is waar!

Bernarda *komt op haar af en slaat haar met haar stok*
Ze zouden je dood moeten steken, uitgedroogde strontvlieg!
Nagel aan mijn doodskest!

Martirio *razend*
Niet slaan, moeder!

Bernarda Ik sla wanneer ik wil!

Martirio Dat maak ik wel uit! Hoort u! Hou op!

Poncia Gedraag je tegen je moeder!

Angustias *pakt Bernarda vast*
Laat haar met rust, alstublieft!

Bernarda En nog geen traan in d'r ogen.

- Martirio Ik huilen? Dat plezier gun ik u niet.
- Bernarda Waarom heb je dat portret gepikt?
- Martirio Mag ik niet eens een grapje uithalen met mijn zus? Waarvoor zou ik het anders willen hebben?
- Adela *ontploffend van jaloezie*
Het was geen grap. Jij houdt niet van spelletjes. Er is iets anders opengebarsten in je hart, omdat het er uit moest. Zeg het eindelijk. Helder en duidelijk.
- Martirio Hou je mond en wees blij dat ik niks zeg. Als ik zou zeggen wat ik weet, dan kruipen de muren tegen elkaar van schaamte.
- Adela Er komt geen eind aan de verzinsels van die addertong.
- Bernarda Adela!
- Magdalena Jullie zijn gek.
- Amelia En jullie bestoken ons met vuige gedachten!
- Martirio Anderen maken het veel bonter.
- Adela Tot ze zich ineens spiernaakt uitkleden en de rivier ze meesleurt.
- Bernarda Verdorven loeder!
- Angustias Het is niet mijn schuld dat Pepe op mij gevallen is.
- Adela Om je geld!
- Angustias Moeder!

Bernarda Stilte!

Martirio Om je moerasland en je kreupelhout.

Magdalena Precies!

Bernarda Stilte zeg ik! Ik heb de storm zien aankomen, maar ik dacht niet dat hij al zo snel zou losbarsten. Wat een lawine van haat hebben jullie over mijn hart uitgestort. Maar ik ben nog niet seniel en ik heb vijf kettingen voor jullie en dit huis, dat mijn vader heeft gebouwd, opdat zelfs het gras niets hoort van mijn ellende. Eruit!

ze gaan weg. Bernarda gaat verslagen zitten. Poncia blijft tegen de muur geleund staan.

scène 6

Bernarda herstelt zich, geeft een klap op de grond

Bernarda Ik moet ze strakker in de hand houden. Bernarda, denk er aan dat dat je plicht is.

Poncia Kan ik wat zeggen?

Bernarda Ga je gang. Het spijt me dat je alles gehoord hebt. Het is nooit goed een buitenstaander midden in de familie te hebben.

Poncia Ik heb gezien wat ik heb gezien.

Bernarda Angustias moet zo snel mogelijk trouwen.

Poncia Natuurlijk. Ze moet hier weg.

Bernarda Zij niet. Hij!

Poncia Natuurlijk, hij moet haar hiervandaan halen. Goed gedacht.

Bernarda Ik denk niet. Er zijn dingen waar je niet over kunt denken, waar je niet over moet denken. Ik beveel.

Poncia En je denkt dat hij zal willen vertrekken?

Bernarda *staat op*
Wat voor dingen haal jij je in je hoofd?

Poncia Hij zal natuurlijk met Angustias trouwen.

Bernarda Zeg wat je te zeggen hebt. Ik ken je goed genoeg om te weten dat je het mes al voor me klaar hebt.

Poncia Ik wist niet dat een waarschuwing hetzelfde was als moord.

- Bernarda Moet jij me ergens voor waarschuwen?
- Poncia Ik beschuldig niemand, Bernarda. Ik zeg je alleen: open je ogen en je zult zien.
- Bernarda Wat zien?
- Poncia Je bent altijd slim geweest. Jij zag het slechte van mensen van honderd mijl ver. Ik heb me vaak afgevraagd of je gedachten kon lezen. Maar je kinderen zijn je kinderen. Nu ben je blind.
- Bernarda Heb je het over Martirio?
- Poncia Goed, over Martirio...
met nieuwsgierigheid
Waarom zou zij dat portret verstoep hebben?
- Bernarda *haar dochter in bescherming nemend*
Ze zegt toch dat het maar een grapje was. Wat zou het anders kunnen zijn?
- Poncia *sarcastisch*
En jij gelooft dat?
- Bernarda *krachtig*
Ik geloof het niet, het is zo!
- Poncia Schei uit! Het gaat nu over jouw zaken, maar als het de buurvrouw van de overkant was, wat zou je dan zeggen?
- Bernarda Ik zie de punt van je mes al aankomen.

- Poncia *hardvochtig*
Nee, Bernarda, hier gebeurt iets vreselijks. Ik wil de schuld niet op jou gooien, maar je hebt je dochters geen enkele vrijheid gelaten. Martirio is snel verliefd, je kan zeggen wat je wil. Waarom heb je haar niet laten trouwen met Enrique Humanes? Waarom heb je hem, op de dag dat hij aan haar raam zou komen, een boodschap gestuurd dat hij weg moest blijven?
- Bernarda *luid*
En ik zou het weer doen! Duizend keer! Mijn bloed wordt niet vermengd met dat van de Humanes zolang ik leef. Zijn vader was dagloner.
- Poncia En dit krijg je ervan, van al die kapsones.
- Bernarda Ik heb kapsones omdat ik ze kan hebben. En jij hebt ze niet omdat je maar al te goed weet waar je vandaan komt.
- Poncia *vol haat*
Daar hoef je me niet aan te herinneren! Ik ben al oud. Ik ben je altijd dankbaar geweest voor je bescherming.
- Bernarda *met herwonnen overwicht*
Daar lijkt het anders niet op.
- Poncia *met in zachtheid verhulde haat*
Martirio zal dit vergeten.
- Bernarda En als ze het niet vergeet heeft ze pech. Ik geloof er niets van dat hier 'iets vreselijks' gebeurt. Dat zou jij wel willen! Hier gebeurt niets. En als hier ooit iets gaat gebeuren, dan kun je er zeker van zijn dat het binnen deze muren blijft.
- Poncia Dat weet ik nog zo net niet. In het dorp zijn ook mensen die van een afstand verborgen gedachten lezen.

Bernarda Wat zou jij ervan genieten ons te zien, mij en mijn dochters op weg naar het bordeel!

Poncia Niemand kan weten waar 'ie eindigt.

Bernarda Ik weet heel goed waar ik eindig! En mijn dochters! Het bordeel is meer iets voor een zekere vrouw die al dood is...

Poncia Bernarda, respect voor de nagedachtenis van mijn moeder!

Bernarda Achtervolg jij me dan niet met je kwaadaardige gedachten!

stilte.

Poncia Het is beter als ik me nergens mee bemoei.

Bernarda Dat zou je moeten doen. Werken en je mond houden. Dat is je plicht als je voor een baas werkt.

Poncia Maar ik kan het niet. Denk jij niet dat het beter zou zijn als Pepe met Martirio zou trouwen of... ja, desnoods, met Adela?

Bernarda Dat denk ik niet.

Poncia *insinuerend*
Eigenlijk is Adela de bruid van El Romano!

Bernarda De dingen gaan nooit zoals we zouden willen.

Poncia Maar het is erg moeilijk hun natuurlijke loop te dwarsbomen. Het is verkeerd als Pepe met Angustias gaat. Dat vind ik niet alleen, dat vindt iedereen, tot zelfs de lucht aan toe. Misschien hebben ze gewoon gelijk.

Bernarda Daar gaan we weer! Jij probeert mij kwade dromen in te fluisteren. En ik wil niet naar je luisteren, want als ik alles wat je zegt in volle omvang tot me door laat dringen, dan zou ik je ogen uit moeten krabben.

Poncia Daar zal de wereld niet van vergaan.

Bernarda Gelukkig hebben mijn dochters respect voor mij. Ze hebben zich nooit tegen mijn wil verzet.

Poncia Dat klopt! Maar zodra je ze loslaat, vliegen ze het dak op.

Bernarda Ik gooi stenen naar ze, dan krijg ik ze wel beneden.

Poncia Uiteraard. Jij bent zo flink.

Bernarda Ik heb altijd mijn mannetje gestaan.

Poncia Maar zoals het gaat! Op haar leeftijd, moet je zien hoe Angustias warmloopt voor haar verloofde. En hij schijnt ook erg op haar gebrand te zijn. Gisteren vertelde mijn oudste zoon me dat zij om half vijf 's ochtends, toen hij met het ossenspan langs liep, nog aan het praten waren.

Bernarda Om half vijf!

scène 7

Angustias *komt op*
Leugenaarster!

Poncia Dat is wat ze me hebben verteld.

Bernarda *tegen Angustias*
Zeg op!

Angustias Pepe gaat al meer dan een week om één uur weg. Ik mag doodblijven als ik lieg.

Martirio *komt op*
Ik heb hem ook om vier uur horen weggaan.

Bernarda Maar heb je hem met eigen ogen gezien?

Martirio Ik wilde me niet vertonen. Praten jullie op het ogenblik niet door het raam in de steeg?

Angustias Ik spreek hem door het raam van mijn slaapkamer.

Adela verschijnt in de deuropening

Martirio Dus...

Bernarda Wat gebeurt hier?

Poncia Kom daar maar eens achter. Maar hoe dan ook stond Pepe om vier uur 's nachts aan een raam van jouw huis.

Bernarda Weet je dat zeker?

Poncia Zeker weet je niks in dit leven.

- Adela Moeder, luister niet naar iemand die ons allemaal in het verderf wil storten.
- Bernarda Ik kom er wel achter! Als ze mij in het dorp willen belasteren, zullen ze tegen een muur op lopen. Over deze kwestie wordt niet gesproken. Soms krijg je een modderstroom over je heen, omdat ze je te gronde willen richten.
- Martirio Ik hou niet van liegen.
- Poncia Iets zal er aan de hand zijn.
- Bernarda Er is niets aan de hand. Ik ben geboren om mijn ogen open te houden. Nu zal ik helemaal waken zonder ze dicht te doen, tot aan mijn dood.
- Angustias Ik heb er recht op te weten wat er aan de hand is.
- Bernarda Jij hebt geen ander recht dan het recht mij te gehoorzamen. Niemand schrijft mij de wet voor.
tegen Poncia
En jij bemoeit je met je eigen zaken. Hier wordt geen stap meer gezet zonder dat ik het weet.
- Meid *komt binnen*
Aan het eind van de straat is een hele menigte op de been en alle buurvrouwen staan voor hun deur.
- Bernarda *tegen Poncia*
Loop er eens heen om te horen wat er aan de hand is.
de vrouwen hollen weg.
Waar gaat dat heen? Ik weet het wel: jullie staan het liefst te gluren en lappen de rouw aan je laars. Naar de binnenplaats jullie!
- ze gaan af, Bernarda gaat af. uit de verte klinkt rumoer.
Martirio en Adela komen binnen. zij blijven luisteren zonder dat ze een stap dichterbij de uitgang durven doen.*

- Martirio Je mag wel dankbaar zijn dat ik mijn mond niet voorbij heb
gepraat.
- Adela Dan had ik ook wel wat te zeggen gehad.
- Martirio En wat wou je dan zeggen? Iets willen is niet hetzelfde als iets
doen.
- Adela Een vrouw die het kan en die het durft, die doet het. Jij wilde
wel, maar je kon niet.
- Martirio Je zal er niet lang meer mee doorgaan.
- Adela Ik zal hem hebben, helemaal.
- Martirio Ik zal jullie uit elkaar scheuren.
- Adela *smekend*
Martirio, laat me!
- Martirio Nooit!
- Adela Hij wil mij als vrouw.
- Martirio Ik heb gezien hoe hij je in zijn armen nam.
- Adela Ik wou niet. Het was alsof ik aan een touw werd
meegetrokken.
- Martirio Ik hoop dat je dood neervalt!

*Magdalena en Angustias komen tevoorschijn. het tumult zwelt
aan.*

Poncia *komt met Bernarda op Bernarda!*

Bernarda Wat gebeurt er?

Poncia De dochter van Librada, die ongetrouwde, heeft een kind gekregen en niemand weet van wie.

Adela Een kind?

Poncia Om haar schande te verbergen heeft ze het gedood en onder een paar stenen gelegd. Maar een stel honden, die meer hart hebben dan heel wat andere wezens, hebben het tevoorschijn getrokken en het – alsof ze door Gods hand geleid werden – op haar drempel gelegd. Nu willen ze haar doodslaan. Ze slepen haar de straat door. Over de paden en van de olijfborg komen mannen aanrennen. Ze schreeuwen zo hard dat de grond ervan trilt.

Bernarda Ja, laten ze allemaal komen met olijftakken en stokken, laten ze allemaal komen om haar dood te slaan.

Adela Nee, nee! Niet haar doodslaan!

Martirio Ja, en laten wij ook naar buiten gaan!

Bernarda Wie z'n eer door het slijk haalt, moet boeten.

buiten een schreeuw van een vrouw en groot rumoer.

Adela Laat haar weggkomen! Niet naar buiten jullie!

Martirio *kijkt naar Adela*
Eigen schuld, dikke bult.

Bernarda *onder de poort*
Maak haar af voor de politie komt! Gloeiende kolen op haar
lijf, op de plek van haar zonde!

Adela *pakt haar buik vast*
Nee! Nee!

Bernarda Maak haar af! Maak haar af!

DOEK

DERDE BEDRIJF

Vier witte muren, met een vleugje blauw, van de binnenplaats van Bernarda's huis. Het is avond. Het decor moet van een volmaakte eenvoud zijn. Het licht dat door de deuren valt, zet de scène in een flauw schijnsel. In het midden een tafel met een petroleumlamp, waaraan Bernarda en haar dochters zitten te eten. Poncia bedient hen. Prudencia zit apart. Een grote stilte als het gordijn opgaat, onderbroken door het geluid van borden en bestek.

scène 1

Prudencia Ik ga maar eens. Ik ben bij jullie blijven plakken.

Bernarda Mens, blijf! We zien elkaar nooit.

Prudencia Hebben ze al voor de avondmis geluid?

Poncia Nog niet.

Prudencia gaat zitten

Bernarda En hoe gaat het met je man?

Prudencia Hetzelfde.

Bernarda We zien hem ook nooit.

Prudencia Je kent zijn gewoontes toch. Sinds hij met zijn broers mot heeft gehad over de erfenis, is hij niet meer door de voordeur naar buiten gegaan. Hij zet een ladder neer en klimt over de schutting.

Bernarda Het is een echte man. En met je dochter...?

Prudencia Hij heeft haar niet vergeven.

- Bernarda Gelijk heeft 'ie.
- Prudencia Ik weet niet wat hij je verteld heeft. Ik lijd er onder.
- Bernarda Een ongehoorzame dochter is geen dochter meer. Dat is de vijand.
- Prudencia Ik laat Gods water maar over Gods akker lopen. Ik vind alleen nog troost in de kerk. Maar omdat ik blind aan het worden ben, kan ik daar straks ook niet meer naartoe. De kinderen halen geintjes met je uit.
er klinkt een harde klap, als tegen een muur
Wat is dat?
- Bernarda De dekhengst. Hij is opgesloten en trapt tegen de muur.
luid
Halster hem en laat hem op het erf!
zacht
Hij wil d'r bovenop.
- Prudencia Laat je hem de jonge merries dekken?
- Bernarda Morgenochtend vroeg.
- Prudencia Je hebt je stal flink weten uit te breiden.
- Bernarda Met veel geld en veel hoofdbreken.
- Poncia *komt er tussen*
Ze heeft toch de mooiste veestapel van de wijde omtrek! Het is spijtig dat de prijzen zo laag waren.
- Bernarda Wil je wat kaas en honing?
- Prudencia Ik heb niet zo'n trek.

er klinkt weer een dreun

Poncia Godallemachtig!

Prudencia Ik krijg zowat een hartverzakking!

Bernarda *staat woedend op*
Moet ik alles twee keer zeggen? Laat hem eruit dat 'ie in het stro kan rollen!
pauze. alsof ze het tegen de knechten heeft
Sluit de merries dus op in de stal en laat hem vrij, zodat hij de muren niet in elkaar trapt.
gaat weer aan tafel zitten
Ach, wat een leven!

Prudencia Je beult je af als een man

Bernarda Zo is het.
Adela staat van tafel op
Waar ga jij naartoe?

Adela Water drinken.

Bernarda *luid*
Breng een kan koud water.
tegen Adela
Je kunt gaan zitten.

Adela gaat zitten.

Prudencia En Angustias, wanneer trouwt die?

Bernarda Ze komen binnen drie dagen hun aanzoek doen.

Prudencia Je zal wel tevreden zijn!

- Angustias Natuurlijk!
- Amelia *tegen Magdalena*
Nou heb je het zout omgegooid!
- Magdalena Meer ongeluk dan je al hebt, kan het je onmogelijk brengen.
- Amelia Het brengt altijd narigheid.
- Bernarda Genoeg!
- Prudencia *tegen Angustias*
Heeft hij je de ring al gegeven?
- Angustias Kijkt u maar. *ze reikt hem aan.*
- Prudencia Hij is prachtig. Drie parels. In mijn tijd betekenden parels tranen.
- Angustias Maar de dingen zijn inmiddels veranderd.
- Adela Dat geloof ik niet. De dingen betekenen altijd hetzelfde. Verlovingsringen moeten diamanten hebben.
- Prudencia Dat is beter.
- Bernarda Met of zonder parels: de mens wikt, God beschikt.
- Martirio Precies. Ieder voor zich, God voor ons allen.
- Prudencia Ik heb gehoord dat je meubels schitterend zijn.
- Bernarda Zestienduizend reales heb ik gespendeerd.
- Poncia Het beste is de spiegelkast.

Prudencia Zo'n ding heb ik nog nooit gezien.

Bernarda Wij hadden een kist.

Prudencia Het belangrijkste is dat je er gelukkig mee wordt.

Adela Geluk is niet te koop.

Bernarda Het is gemakkelijker met geld gelukkig te zijn, dan zonder

heel in de verte klinken enkele klokken.

Prudencia De mis.
tegen Angustias
Ik kom nog wel langs, dat je me de uitzet laat zien.

Angustias Wanneer u maar wilt.

Prudencia Goedenacht

Bernarda Dag Prudencia

Dochters *tegelijk* Tot ziens!

Martirio God zij met u!

pauze. Prudencia gaat af.

Bernarda We zijn klaar met eten.

ze staan op.

Adela Ik ga naar de poort, om m'n benen te strekken en een beetje een frisse neus te halen.

*Magdalena gaat op een lage stoel tegen de muur geleund
zitten.*

Amelia Ik ga met je mee.

Martirio Ik ook.

Adela *met ingehouden haat*
Ik zal heus niet verdwalen.

Amelia In het donker moet je gezelschap hebben.

scène 2

ze gaan af. Bernarda gaat zitten en Angustias ruimt de tafel af.

Bernarda Ik heb je al gezegd dat ik wil dat je met je zusje Martirio praat. Dat met het portret was een grap en dat moet je vergeten.

Angustias U weet dat zij mij niet mag.

Bernarda Ieder weet wat hij van binnen denkt. Ik bemoei me niet met jullie hart, maar ik wil een goed aanzien en harmonie in het gezin. Duidelijk?

Angustias Ja.

Bernarda Dan begrijpen wij elkaar.

Magdalena *bijna in slaap*
Bovendien, voor je het weet ben je weg.
ze slaapt.

Angustias Het kan mij niet gauw genoeg zijn.

Bernarda Tot hoe laat heb je vannacht staan praten?

Angustias Tot half een.

Bernarda Wat heeft Pepe zoal te vertellen?

Angustias Ik vind hem verstrooid. Hij praat altijd met me alsof hij aan iets anders staat te denken. Als ik hem vraag wat er met hem is, zegt hij: 'Wij mannen hebben onze eigen besognes.'

Bernarda Je moet het niet vragen. En al helemaal niet als je getrouwd bent. Praat als hij praat en kijk naar hem als hij naar jou kijkt. Dan krijg je geen ergernissen.

- Angustias Ik geloof, moeder, dat hij heel veel voor me verbergt.
- Bernarda Probeer er niet achter te komen, vraag hem niets en –
natuurlijk: zorg dat hij je nooit ziet huilen.
- Angustias Ik zou blij moeten zijn en ik ben het niet.
- Bernarda Dat maakt niks uit.
- Angustias Vaak kijk ik Pepe strak aan, dan vervaagt hij achter de tralies,
alsof hij in een stofwolk van een langslopende kudde staat.
- Bernarda Dat zijn zwakheden.
- Angustias Ik hoop het maar.
- Bernarda Komt hij vannacht?
- Angustias Nee. Hij is met zijn moeder naar de stad.
- Bernarda Dan gaan we vroeg naar bed. Magdalena!
- Angustias Ze slaapt.

scène 3

Adela, Martirio en Amelia komen op

Amelia Wat een duistere avond!

Adela Je ziet geen hand voor ogen.

Martirio Een goede nacht voor indringers en samenzweerders.

Adela De hengst stond midden op het erf. Wit! Hij leek wel twee keer zo groot, hij vulde de hele duisternis.

Amelia Zo is het. Hij joeg me angst aan. Het leek wel een verschijning.

Adela Er staan sterren aan de hemel als karbonkels.

Martirio Die ging er naar staan kijken alsof ze d'r nek wilde breken.

Adela Vind jij ze niet mooi dan?

Martirio Mij kan dat hemelse gedoe niets schelen. Ik heb genoeg aan wat er binnen gebeurt.

Adela Dat moet jij weten.

Bernarda Zij op haar manier, jij op jouw manier.

Angustias Welterusten.

Adela Ga je al naar bed?

Angustias Ja, Pepe komt vannacht niet.
gaat af

- Adela Moeder, waarom zeggen ze als er een ster valt of als het
bliksemt:
Sinte Barbara verheven
die in de hemel is geschreven
met heilig water en papier
laat ons lange leven hier
- Bernarda Vroeger wisten de mensen dingen die wij vergeten zijn.
- Amelia Ik doe mijn ogen dicht om ze niet te zien.
- Adela Ik niet. Ik hou ervan: iets dat jaren en jaren stil staat, gloeit op
en verschiet.
- Martirio Maar dat heeft niets met ons te maken.
- Bernarda Je kan er beter niet aan denken.
- Adela Wat een nacht! Ik zou heel laat op willen blijven en van de
koelte van het land genieten.
- Bernarda Het is bedtijd. Magdalena!
- Amelia Ze slaapt net.
- Magdalena *korzelig*
Laat me met rust!
- Bernarda Naar bed!
- Magdalena *komt slecht gehumeurd overeind*
Jullie laten iemand nooit met rust!
gaat mopperend af
- Amelia Welterusten. *af*

Bernarda Jullie ook.

Martirio Waarom komt Angustias' verloofde niet vannacht?

Bernarda Hij is op reis.

Martirio *kijkt naar Adela*
Aha.

Adela Tot morgen. *af*

Martirio drinkt water en gaat langzaam weg terwijl ze naar de staldeur kijkt.

scène 4

Poncia komt op.

Poncia Ben je nog hier?

Bernarda Ik geniet van deze stilte. En ik zie in geen velden of wegen het 'vreselijke iets' dat hier gebeurt, volgens jou.

Poncia Bernarda, laten we erover ophouden.

Bernarda In dit huis is geen wanklank. Ik heb alles onder controle.

Poncia Aan de buitenkant gebeurt er niets. Dat is zo. Je dochters leven alsof ze in een kast zijn opgesloten, en zo gedragen ze zich ook. Maar over het binnenste van hun hart heb je geen controle. Jij niet en niemand niet.

Bernarda Mijn dochters halen rustig adem.

Poncia Zo zie jij het, jij bent hun moeder. Ik let er niet op. Ik heb genoeg te doen.

Bernarda Je bent zwijgzaam geworden tegenwoordig.

Poncia Ik weet waar ik sta. En ik ben op m'n rust gesteld.

Bernarda Wat er aan de hand is, is dat je niks te zeggen hebt. Als er gras groeide in dit huis, zou je de schapen van de hele buurt hierheen halen om te grazen.

Poncia Je moest eens weten.

Bernarda Heeft je zoon Pepe nog gezien om vier uur 's ochtends? Hebben ze het nog steeds over alle kwade zaken van dit huis?

Poncia Ze hebben het nergens over.

- Bernarda Omdat ze niet kunnen. Omdat er geen vlees is waar ze hun tanden in kunnen zetten. Dankzij mijn waakzaam oog!
- Poncia Bernarda, ik wil niets zeggen, omdat ik bang ben voor wat je gaat doen. Maar wees niet te zeker van je zaak.
- Bernarda Meer dan zeker ben ik.
- Poncia Misschien slaat ineens de bliksem in. Misschien, ineens, stopt een klodder bloed je hart.
- Bernarda Hier gebeurt niets. Ik ben nu op mijn hoede voor jouw verdachtmakingen.
- Poncia Des te beter voor je.
- Bernarda 't Kon niet beter.
- Meid *komt binnen*
Ik ben klaar met afwassen. Is er nog wat van je dienst, Bernarda?
- Bernarda *staat op*
Niets. Ik ga slapen.
- Meid Hoe laat wil je dat ik je wek?
- Bernarda Niet. Vannacht ga ik goed slapen.
gaat af

scène 5

- Poncia Als je niet bent opgewassen tegen de branding, kan je je beter omkeren om 'm niet te zien.
- Meid Van pure trots draait zij zichzelf een rad voor ogen.
- Poncia Ik kan niets doen. Ik wilde de loop der dingen veranderen, maar nu ben ik er al te bang voor. Zie je deze stilte? Nou, er is een storm in elke kamer. Als die losbarsten, worden we met z'n allen weggevaagd. Ik heb gedaan wat ik kon.
- Meid Bernarda denkt dat niemand tegen haar op kan. Maar de macht van een man tussen vrouwen alleen, die kent ze niet.
- Poncia Het is niet allemaal de schuld van Pepe el Romano. Het is waar dat hij het afgelopen jaar achter Adela aanzat, en dat zij gek op hem was, maar zij had haar plaats moeten weten en hem niet uit moeten dagen. Een man is een man.
- Meid Er zijn mensen die geloven dat hij vaak 's nachts met Adela heeft gepraat.
- Poncia Dat is zo. *met zachte stem*. En dat niet alleen.
- Meid Ik weet niet wat hier gaat gebeuren.
- Poncia Ik zou de zee over willen steken en deze loopgraven ver achter me laten.
- Meid Bernarda zet vaart achter de bruiloft, misschien loopt het met een sisser af.
- Poncia 't Is al te ver heen. Adela is vastbesloten, wat er ook van komen mag en de rest houdt alles onafgebroken in de gaten.
- Meid Martirio ook?

Poncia Dat is de ergste. Een gat vol gif. Ze ziet dat El Romano niet voor haar bestemd is en ze zou de wereld er om vernietigen als ze kon.

Meid Ze zijn slecht.

Poncia Het zijn vrouwen zonder man, meer niet. Bij dit soort kwesties wordt zelfs het eigen bloed verloochend. Ssst!
luistert

Meid Wat is er?

Poncia *staat op*
De honden zijn aan het blaffen.

Meid Er moet iemand langs de poort gekomen zijn.

Adela komt op in een witte onderrok en een lijfje

Poncia Ben je niet naar bed?

Adela Ik wou water drinken.
drinkt uit een glas op tafel

Poncia Ik dacht dat je sliep.

Adela Ik werd wakker van de dorst. Moeten jullie niet slapen?

Meid Zo meteen.

Adela gaat af

Poncia Laten we gaan.

Meid We hebben onze slaap wel verdiend. Bernarda laat me de hele dag geen ogenblik rust.

Poncia Neem de lamp mee.

Meid De honden lijken wel dol.

Poncia Die gaan ons wakker houden.

zij gaan af. het toneel blijft bijna donker.

scène 6

María *komt op met een schaap in de armen*
Josefa Alles is gelogen. Ik heb mijn schaapjes op het droge.

Naar bed, naar bed, zei Duimelot
Eerst nog wat eten, zei Likkepot
Waar zal ik 't halen? vroeg Lange Jan
In grootvaders kistje, zei Ringeling
Dàt ga ik zeggen, zei 't Kleine Ding

Schaapje, schuimpje, kindje van me
ga je mee naar de zee
worden we o zo lekker nat
likt het water aan ons gat.
M'n schaapje is mijn natte dot
een vinger in de lollepot.

lacht

Slapen houden wij niet van
wat doet ze dan? wat doet ze dan?
Rollebollen op het strand
met d'r wolletje bij de hand

ze gaat zingend af. Adela komt op. kijkt behoedzaam van de ene kant naar de andere en verdwijnt door de staldeur. Martirio komt door een andere deur op en blijft angstig staan spieden midden op het toneel. ook zij is in onderrok. zij bedekt zich met een kleine omslagdoek. tegenover haar komt Maria Josefa op.

Martirio Grootmoeder, waar gaat u heen?

María J. Ga je de poort voor me open doen? Wie ben jij?

Martirio Hoe komt u hier?

María J. Ik ben ontsnapt. En jij, wie ben jij?

Martirio Gaat u toch slapen.

María J. Jij bent Martirio, ik zie het al. Bernarda scheurt je aan stukken, Martirio loopt op krukken. En wanneer ga jij een kindje krijgen? Ik heb deze gekregen.

Martirio Dat is een mooi kindje.

María J. Ik weet wel dat het een schaap is. Maar waarom kan een schaap geen kind zijn. Een schaap is beter dan niks.

Martirio Schreeuw niet.

María J. Het is waar. Alles is heel donker. Omdat ik wit haar heb, denk jij dat ik geen kleintjes kan krijgen. Maar jawel, hoor: kleintjes en nog eens kleintjes en nog eens kleintjes. Dit kind zal wit haar hebben en het zal ook een kind krijgen, en die ook weer, en samen zullen we als golven zijn met ons haar van sneeuw: hier een, en nog een, en nog een. Straks gaan we allemaal zitten en allemaal hebben we een witte pruik en we zullen schuim zijn. Waarom is hier geen schuim? Hier zijn alleen rouwjurken.

Martirio Zwijg, zwijg.

María J. Als mijn buurvrouw een kind kreeg, bracht ik haar chocola, en daarna bracht zij chocola aan mij, en zo maar door, door, door. Jij zal grijs worden, maar nooit chocola krijgen. Ik moet nu weg, maar ik ben bang dat de honden me bijten. Ga je met me mee tot het eind van het veld? Ik hou niet van het veld. Ik hou van huizen, maar open huizen, en de buurvrouwen in hun bed met hun kleine kindjes, en de mannen op hun stoelen buiten. Pepe el Romano is een reus. Jullie willen hem allemaal. Maar hij gaat jullie verslinden, want jullie zijn graankorrels. Nee, geen graankorrels. Kikkers zonder tong.

Martirio *energiek* Vooruit, naar bed! *duwt haar*

María J. Goed, maar daarna doe je voor me open, hè?

Martirio Zeker.

María J. *huilt* Schaapje, schuimpje, kindje van me
ga je mee naar de zee.

ze gaat af.

scène 7

Martirio sluit de deur waardoor María Josefa weg is gegaan en gaat naar de deur van de stal. daar aarzelt ze, maar zet toch nog twee stappen vooruit.

Martirio *zacht*
 Adela.
pauze. gaat nog wat dichterbij. luid
 Adela!

Adela komt tevoorschijn. haar haar zit een beetje in de war

Adela Waarom zoek je me?

Martirio Blijf van die man af.

Adela Wie ben jij om mij dat te zeggen?

Martirio Dit is geen plaats voor een fatsoenlijke vrouw.

Adela Jij zou maar wat graag onfatsoenlijk zijn!

Martirio *luid*
 Het moment is gekomen dat ik mijn mond moet open doen.
 Dit kan zo niet doorgaan.

Adela Dit is nog maar het begin. Ik heb lef gehad. De pit en de klasse die jij niet hebt. Ik heb de dood onder dit dak gezien en ik ben er op uit gegaan om te halen wat van mij was, wat mij toebehoorde.

Martirio Die harteloze kerel kwam voor een ander. Jij hebt je er tussen gedrongen.

Adela Hij kwam voor haar geld, maar zijn ogen waren altijd op mij gericht.

- Martirio Ik zal niet toestaan dat je hem inpikt. Hij zàl met Angustias trouwen.
- Adela Jij weet net zo goed als ik dat hij niet van haar houdt.
- Martirio Ik weet het.
- Adela Je weet dat hij van mij houdt, want je hebt het gezien.
- Martirio *wanhopig*
Ja.
- Adela *naderbij komend*
Hij houdt van mij, hij houdt van mij.
- Martirio Steek me dood als je wilt, maar zeg dat niet meer.
- Adela Daarom probeer je ervoor te zorgen dat ik niet met hem ga. Het kan je niet schelen dat hij het met iemand doet van wie hij niet houdt. Mij ook niet. Hij mag wel honderd jaar met Angustias zijn. Maar dat hij het met mij doet vind je verschrikkelijk, omdat jij hem ook wilt. Jij houdt van hem!
- Martirio *dramatisch*
Ja! Laat het mij één keer onomwonden zeggen. Ja! Mijn hart breekt van bitterheid. Ik hou van hem!
- Adela *omhelst haar in een opwelling*
Martirio, Martirio, het is niet mijn schuld.
- Martirio Raak me niet aan! Probeer mijn blik niet te verzachten. Mijn bloed is het jouwe al niet meer. Al probeer ik je als mijn zus te zien, ik zie je alleen nog als vrouw.
duwt haar weg

Adela Hier is geen kruid tegen gewassen. Laat stikken wie moet stikken. Pepe el Romano is van mij. Hij neemt me mee in het riet.

Martirio Dat zal niet gebeuren.

Adela Ik verdraag de gruwel van dit huis niet meer sinds ik zijn mond heb geproefd. Ik zal zijn wat hij wil dat ik ben. Het hele dorp zal tegen me zijn, me nawijzen, me afbranden. Ik zal achtervolgd worden door al die zogenaamd fatsoenlijke mensen. Maar ik zal me voor iedereen de doornenkroon opzetten als minnares van een getrouwde man.

Martirio Hou je mond!

Adela Ja, ja.
zacht
Laten we gaan slapen. Laat hem met Angustias trouwen. Het kan me niet meer schelen. Ik zal weggaan naar een huisje ergens apart, waar hij bij me langs komt als hij wil, als hij er zin in heeft.

Martirio Dat zal niet gebeuren zolang ik nog een druppel bloed in mijn lijf heb.

Adela Ach wat! Jij bent zwak. Een steigerend paard krijg ik op de knieën met de kracht van mijn pink.

Martirio Praat niet zo hard, ik heb een hekel aan die stem van je. Mijn hart is zo vol haat, dat ik er zelf in stik.

Adela Er wordt ons geleerd van onze zussen te houden. God moet me alleen hebben gelaten in het donker, want ik je zie zoals ik je nog nooit heb gezien.

er wordt gefloten. Adela rent naar de deur, maar Martirio posteert zich voor haar voeten

Martirio Waar ga je heen?

Adela Weg bij die deur!

Martirio Ga d'r maar langs als je kan!

Adela Aan de kant!
ze vecht

Martirio *roept*
Moeder! Moeder!

Adela Laat me los!

scène 8

Bernarda verschijnt in een onderrok met zwarte omslagdoek.

Bernarda Schei uit! Schei uit! Wat een armoede, dat ik jullie niet met de bliksem kan treffen!

Martirio Ze was bij hem! Kijk, ze zit onder het stro!

Bernarda Het bed van de hoeren!
gaat woedend op Adela af

Adela *trotseert haar*
Nu is het afgelopen met dit geschreeuw en deze gevangenis!
grist haar moeders stok weg en breekt hem in twee
Dit doe ik met de stok van de tiran. Kom geen stap dichterbij.
Niemand beveelt mij behalve Pepe!

Magdalena komt op

Magdalena Adela!

Poncia en Angustias komen op

Adela Ik ben zijn vrouw.
tegen Angustias
Knoop dat in je oren en ga naar de stal om het hem te zeggen.
Hij zal heer en meester zijn over dit hele huis. Daar is hij,
briesend als een leeuw.

Angustias Mijn God!

Bernarda Het geweer! Waar is het geweer?
gaat hollend af

Martirio gaat achter haar aan. Amelia komt van achter tevoorschijn, ze kijkt angstig, leunt met haar hoofd tegen de muur.

- Adela Niemand kan tegen mij op!
wil weggaan
- Angustias *houdt haar vast*
Jij gaat hier niet weg met dat triomfantelijke lijf van je. Hoer!
Schande voor ons huis!
- Magdalena Laat haar gaan zodat we haar nooit meer zien!
- er klinkt een schot*
- Bernarda *komt op*
Waag het niet om hem te gaan zoeken.
- Martirio *komt op*
Het is uit met Pepe el Romano.
- Adela Pepe! Mijn God! Pepe!
rent weg
- Poncia Maar hebben jullie hem doodgeschoten?
- Martirio Nee. Hij ging er op zijn merrie vandoor.
- Bernarda Het is mijn schuld. Vrouwen kunnen niet schieten.
- Magdalena Waarom heb je dat dan gezegd?
- Martirio Om haar. Ik kan wel een rivier van bloed over haar uitstorten.
- Poncia Vervloekt ben je.
- Magdalena Heks!

Bernarda Toch is het beter zo.
er klinkt een klap
Adela! Adela!

Poncia *bij de deur*
Doe open!

Bernarda Doe open. Denk maar niet dat muren beschermen tegen
schaamte.

Meid *komt op*
De burens zijn wakker!

Bernarda *zacht, maar als een gebrul*
Doe open, want ik ram die deur in!
pauze. alles blijft stil.
Adela!
gaat weg van de deur.
Haal een moker!

*Poncia geeft een duw tegen de deur en gaat binnen. ze geeft
een gil en komt naar buiten.*

Bernarda Wat?

Poncia *brengt haar handen naar haar hals*
Bewaar ons voor zo'n einde!

*de zusters gaan achteruit. de meid bekruipt zich. Bernarda
geeft een gil en komt naar voren*

Poncia Ga niet naar binnen!

Bernarda Nee. Ik niet! Pepe: jij rent in galop, levend, door het donker van het populierenbos, maar op een dag zul je vallen. Haal haar naar beneden! Mijn dochter is als maagd gestorven! Breng haar naar haar kamer en kleed haar in het wit. Niemand doet hier zijn mond over open! Ze is als maagd gestorven! Ga zeggen dat de klokken bij zonsopgang twee keer moeten slaan.

Martirio Zij was gelukkig. Duizend keer gelukkig. Hij was de hare.

Bernarda En ik wil geen gejank. Men moet de dood recht in de ogen kijken. Stilte!
tegen een andere dochter
Mond houden heb ik gezegd!
tegen een andere dochter Je tranen bewaar je maar voor als je alleen bent. We zullen allemaal wegzinken in een zee van rouw! Zij, de jongste dochter van Bernarda Alba, is als maagd gestorven. Hebben jullie me gehoord? Stilte, stilte heb ik gezegd! Stilte!

DOEK

vrijdag 19 juni 1936 FGL

Federico García Lorca (1898-1936) was een Spaanse dichter en schrijver. Hij groeide op in een welgestelde familie, aanvankelijk op het Andalusische platteland, later in Granada. In zijn toneelwerk speelt de ervaring uit zijn kindertijd, met name de kloof tussen arm en rijk en de verstikkende moraal van de machtige katholieke kerk een grote rol. Hij ontwikkelt zijn kunstenaarschap in een vooruitstrevende vriendengroep waar onder meer Salvador Dalí en Luis Buñuel deel van uitmaken. Als toneelschrijver breekt hij in 1933 door met *Bloedbruiloft*, gespeeld door zijn eigen reizende theatergroep La Barraca. In 1936 wordt hij in Granada als een van de eerste slachtoffers van de Spaanse burgeroorlog geëxecuteerd door rechtse opstandelingen.

Toneelwerk

De vloek van de vlinder (El maleficio de la mariposa) - 1921

Mariana Pineda (Mariana Pineda) - 1927

Het fantastische schoenlappersvrouwtje (La zapatera prodigiosa) - 1930

Het spel van Don Cristobal (Retablillo de Don Cristóbal) - 1930

Het publiek (El público) - 1930

In vijf jaren tijds (Así que pasen cinco años) - 1931

De liefde van don Perlimplin met Belisa in haar tuin (Amor de don Perlimplín con Belisa en su jardín) - 1933

Bloedbruiloft (Bodas de sangre) - 1933

Yerma (Yerma) - 1934

Doña Rosita of de taal van de bloemen (Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores) - 1935

Het huis van Bernarda Alba (La casa de Bernarda Alba) - 1936

Komedie zonder titel (Comedia sin título) - 1936, onvoltooid

Sophie Kassies (Amsterdam, 1958) studeerde af als regisseur aan de Theaterschool in Amsterdam. Ze schrijft toneel en muziektheater voor kinderen en volwassenen, vrijwel altijd in opdracht, en vaak in samenspraak met regisseur en acteurs. Regelmatige samenwerking ontwikkelde zich door de jaren heen met Flora Verbrugge (Theater Sonnevand) en Johan Doesburg (Het Nationale Toneel).

Toneelwerk

dood en zo - 2017
Genesis - 2015
Galileo - 2015
Cavia! - 2015
Wildeman - 2012
Dwaalschot - 2012
De Prooi - 2011
A Christmas Carol - 2010
Woestijnwind - 2010
Tirza - 2009
ik, calvijn - 2009 - genomineerd voor de Taalunie
Toneelschrijfprijs 2010
Sneeuwitje/Schneewitte - 2008
De Graaf van Monte Cristo - 2006
Oroek - 2005
Elementaire deeltjes - 2005
Schaap - 2004 - genomineerd voor de Taalunie
Toneelschrijfprijs 2005
De Sneeuwkoningin - 2003
Hans en Grietje - 2001
Lasso - 1999
Tom Waits for her - 1998
Een fantastische symfonie - 1997
De doos van Pandora - 1995
Calamity Jane - 1993
Zinnerin - 1992